

Handläggare: Bo Ekstam
Telefon: 08-50828938

Till
Till Miljö- och hälsoskyddsnamnden
2011-05-16 p. 13

Förslag till detaljplan för kv Timotejen m m i stadsdelarna Midsommarkransen och Västberga

Remiss från Stadsbyggnadsnamnden Dp 2009-00533-54

Förslag till beslut

Tillstyrka fortsatt planläggning under förutsättning att

1. Den föreslagna glassavskärmningen uppförs mellan byggnaderna för att skydda gårdsmiljön från buller, men inte framför byggnaderna
2. I den fortsatta planläggningen redovisas kvalitetssäkrade spridningsberäkningar med avseende på partiklar (PM10) och kvävedioxider (NO₂) på sätt förvaltningen beskriver nedan
3. Redovisning görs av hur förslaget tar hänsyn till miljöprogrammets nya mål om hållbar stadsutveckling
4. Miljö- och hälsoskyddsnamnden förklarar beslutet omedelbart justerat

Gunnar Söderholm
Förvaltningsdirektör

Gustaf Landahl
Avdelningsdirektör

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra två nya bostadshus med totalt ca 185 lägenheter. Planen innehåller även en förskola med fyra avdelningar som inryms i den östra byggnaden. Som bullerskydd mot E4:an kommer att uppföras en glasskärm ca 4 meter framför byggnaderna. Skärmen får samma höjd som byggnaderna.

Förvaltningen anser att den föreslagna glasskärmen som utförande är att jämföra med helt inglasade balkonger/uteplatser. Förvaltningen tolkar Boverkets riktlinjer (Allmänna råd 2008:1) att sådant utförande inte bör godtas, eftersom funktionen på en sådan plats inte kan betraktas som utevistelse. Förvaltningen bedömer att det på den aktuella platsen går att bygga lamellhus med genomgående lägenheter på sådant sätt att kraven på avsteg från bullerriktvärden enligt "Stockholmsmodellen" utan att den föreslagna glasskärmen anläggs framför byggnaderna. Förvaltningen föreslår därför att glasskärmen bara uppförs mellan de föreslagna byggnaderna för att skydda gårdsmiljön från buller.

Förvaltningen bedömer att det inte går att få acceptabla inomhustemperaturer och dagsljusförhållanden i lägenheterna med den föreslagna glasskärmen, varför glasskärmen även från den synpunkten inte bör komma till utförande.

Den östra byggnaden som skall inrymma en förskola ligger ett femtiotal meter från E4, där miljö kvalitetsnormen för såväl partiklar (PM10) som kvävedioxid (NO₂) överskrids. Förvaltningen anser att det av utredningen om luftföroreningssituationen inte går att dra tillräckligt säkra slutsatser om de nya byggnaderna kan försämra luftkvaliteten på den söder om byggnaderna belägna cykelvägen. Det går heller inte att dra några säkra slutsatser om vilken luftkvalitet som kommer att förekomma vid de nya byggnadernas fasader mot E4:an. Förvaltningen föreslår därför att det i den fortsatta planläggningen redovisas kvalitetssäkrade spridningsberäkningar med avseende på partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂) som visar halterna av de aktuella föroreningarna på cykelvägen och vid de nya byggnadernas fasader mot E4. Energifrågorna har inte alls belysts i förslaget, varför förvaltningen föreslår att förslaget i den fortsatta processen kompletteras med sådana uppgifter i jämförelse med stadens miljöprogram

Bakgrund

Stadsbyggnadskontoret har remitterat rubricerade förslag till detaljplan för yttrande senast den 14 april 2011 (bil.1). Då förslaget bedöms innehålla flera principiellt viktiga och svåra avvägningar i fråga om bullerskydd, inomhustemperatur, dagsljus, luftkvalitet, energi m.m. för den fortsatta processen, har stadsbyggnadskontoret medgett förlängd remisstid till den 17 maj 2010.

Planen syftar till att möjliggöra två nya bostadshus med totalt ca 185 lägenheter. Planen innehåller även en förskola med fyra avdelningar som inryms i den östra byggnaden. Som bullerskydd mot E4:an kommer att uppföras en glasskärm ca 4 meter framför byggnaderna. Framför byggnaderna blir glasskärmens höjd samma som byggnaderna. För att erbjuda en tystare utomhusmiljö mellan byggnaderna kommer även här att uppföras en

glasskärm men med lägre höjd. Den östra av byggnaden ligger ett femtiotal meter från E4, där miljö kvalitetsnormen för såväl partiklar (PM10) som kvävedioxid (NO₂) överskrids.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslöt vid sammanträde 2004-03-02 (§ 71) tillstyrka ett program för fortsatt planarbete i det aktuella området under förutsättning att

- det förenas med en strategi som medför minsta möjliga trafikökning till och från området
- intrång undviks i naturmarken väster och norr om Telefonfabriken
- det klarläggs att nya bostäder inte utsätts för störningar i form av lukt eller buller från verksamheter.

Det framgår inte av planförslaget att någon särskild strategi att motverka trafikökning har upprättats för de detaljplaner som tagits fram i området. Den aktuella platsen ligger mindre än 500 meter från Telefonplan och Midsommarkransens tunnelbanestationer. Busslinjerna 142 och 161 utgör tvärförbindelser i söderort och trafikerar hållplats Tellusborgsvägen som ligger i nära anslutning till planområdet. Telefonplans bussterminal trafikeras, utöver nämnda linjer även av linje 141 och 190. Förvaltningen bedömer därför att det goda kollektivtrafikläget kan medföra att kollektiva färdmedel oftare väljs före bil. Det finns därutöver goda möjligheter att använda cykel i området. Förvaltningen anser därför att nämndens syfte med beslutet från 2004, i fråga om att använda möjligheterna att förena planarbetet med goda alternativ för att minska behovet att använda bil vid resor uppnåtts i detta fall, även om inte någon särskild strategi om att motverka en ökad trafik upprättats för planen. I detta fall berörs inte naturmarken väster eller norr om Telefonfabriken. Industribuller från fläktar har identifierats vid en kartläggning och kommer att tas bort i samband med genomförandet. Förvaltningen bedömer därför att planförslaget beaktar de aspekter miljö- och hälsoskyddsnämnden berört i sitt beslut om planläggningen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Bullerdämpande hushöga glasskärmar som uppförs framför byggnaderna mot E4 anser förvaltning är att jämföra med hel inglasning av uteplats

Stadsbyggnadskontoret redovisar att med hushöga glasskärmar ca 4 meter framför byggnadernas fasader mot E4, innehålls stadens mål om en ekvivalent ljudnivå utomhus på högst 55 dBA utanför minst hälften av boningsrummens fönster i varje lägenhet. Glasskärmen sträcker sig också mellan de båda husen, men med något lägre höjd för att erbjuda en bullerdämpad utemiljö i markplanet. Minst en balkong/uteplats skall utföras eller placeras så att de utsätts för högst 55 dBA ekvivalent ljudnivå och högst 70 dBA maximal ljudnivå.

Förvaltningen anser att den föreslagna glasskärmen som utförande är att jämställa med helt inglasade balkonger/uteplatser. Bedömningen baseras på skärmens avstånd till fasad (endast fyra meter) samt att den viker in mot huset och delvis glasar in byggnaden. Enligt Boverkets riktlinjer (Allmänna råd 2008:1) bör sådant utförande inte godtas, eftersom funktionen på en sådan plats inte kan betraktas som utevistelse. Det är ibland nödvändigt att pröva kreativa lösningar för att begränsa bullerspridningen i trafikutsatta lägen, vilket i grunden är positivt. Förvaltningen bedömer att det på den aktuella platsen är möjligt att bygga lamellhus med genomgående lägenheter enligt gällande avstegskrav. En sådan

utformning bör prövas utan att den föreslagna glasskärmen anläggs framför byggnaderna. Förvaltningen föreslår därför att glasskärmen bara uppförs mellan de föreslagna byggnaderna för att skydda gårdsmiljön från buller. En förutsättning för att erhålla en acceptabel ljudmiljö i detta mycket bullerutsatta läge är att samtliga lägenheter får tillgång till en skyddad sida med ljudnivåer under 55 dBA, samt utevistelse med så låga ljudnivåer som möjligt. För att uppfylla riktlinjer för buller utan glasskärm är det nödvändigt med genomtänkta lägenhetsplanlösningar och att lägenheter på gavlarna inte blir utsatta för allt för höga ljudnivåer. Enkelsidiga lägenheter mot trafiksidan är olämpligt och bör undvikas.

Förvaltningen anser att frågan om lämpligheten i att placera förskoleverksamhet i ett så trafiknära läge bör analyseras ytterligare när frågan om luftföroreningssituationen utretts vidare. Som vägledning för lokalisering av förskoleverksamhet finns den nyligen utkomna domen i mål nr M4256-10 i Miljööverdomstolen, där halterna av PM10 och kvävedioxid samt trafikbullernivåer är jämförliga med de inom kvarteret Timotejen 17. Bakgrunden till målet är att Miljö- och hälsoskydds nämnden i Uppsala kommun den 20 december 2006 har beslutade att på grund av risken för påverkan av luftföroreningar och buller från intilliggande väg förbjuda drivandet av en öppen förskola i Uppsala. Miljööverdomstolen anger i sitt domskäl att det av såväl 8 kap. 9-10 §§ plan- och bygglagen (2010:900) som Skolverkets allmänna råd för öppen förskola (2000:1) följer att det vid förskolor bör finnas tillgång till lämplig utemiljö. Beträffande förskolor får därmed såväl inom- som utomhusmiljön anses omfattas av bestämmelsen i 9 kap. 9 § miljöbalken. Mot bakgrund av vad som framkommit i målet avseende buller- och luftföroreningsnivåer, barns särskilda känslighet för nämnda störningar samt de hälsorisker sådana störningar kan innebära för barn finner Miljööverdomstolen att i vart fall utomhusmiljön vid förskolan, t.ex. vid dess uteplats, är sådan att den utgör en olägenhet för barnens hälsa.

Det har gjorts en förstudie om vilka effekter glasskärmen får på inomhustemperaturen med alternativ utformning av portiker vid en utomhustemperatur på 26 °C.

I stadsbyggnadskontorets planbeskrivning finns ingen redovisning av vilka konsekvenser glasskärmen kan medföra med avseende på temperaturförhållanden i vinterträdgården eller i lägenheterna.

Till handlingarna har fogats en förstudie om klimat i vinterträdgård (bil.2). Den uppställda problemställningen i studien är att erhålla ett utomhusklimat i vinterträdgården trots att den är inglasad, då de boende ska kunna öppna fönster och balkongdörrar mot vinterträdgården för att vädra. Utgångspunkten för klimatet i vinterträdgården sägs vara att luftgenomströmningen blir så god att luften kan räknas som utomhusluft och att temperaturen i vinterträdgården har en acceptabel variation i förhållande till utomhustemperaturen. Av rapporten kan utläsas att bostadshuset kommer att ventileras med hjälp av frånluftsfläkt. Uteluften tas in i lägenheterna via uteluftsintag i ytterväggen. För de rum som vetter mot den inglasade vinterträdgården innebär det att man får in luft med den temperatur som råder i vinterträdgården. Sammanfattningsvis sägs i studien att temperaturen högst upp i den varmaste delen av vinterträdgården kommer att ligga 4-6°C över utetemperaturer när det är som varmast, beroende på val av glas och utformning av friskluftsintag. Med rätt utformning bedöms i utredningen att det är möjligt att hålla en temperatur i vinterträdgården som inte ligger mer än 5°C över utomhustemperaturen och samtidigt behålla ett acceptabelt ljusinsläpp. När det gäller temperaturerna i lägenheter

som vädras kontinuerligt kommer dessa att vara mellan 1-4°C varmare jämfört med utan glasavskärmning.

Förvaltningen bedömer att inte går att få acceptabla inomhustemperaturer och dagsljusförhållanden i lägenheterna med den föreslagna glasskärmen.

Genom jämförelser i studien mellan resultaten i rapportens kapitel 3:1 fig. 2,3, och 4 drar förvaltningen slutsatsen att portiklösningarna inte i nämnvärd utsträckning bidrar till att sänka temperaturen i vinterträdgården. Förvaltningen drar med ledning av fig.6 slutsatsen att frågan om möjligheterna att hålla temperaturen i vinterträdgården nere sommartid, i första hand har att göra med vilket solskydd glasskärmen kan förses med. Förvaltningen anser att så höga inomhustemperaturer som förväntas förekomma i lägenheterna enligt studien inte är acceptabelt från hälsosynpunkt. När det gäller frågan om godtagbara temperaturer inomhus framgår av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2005:15) att temperaturen sommartid kortvarigt inte bör överstiga 26 °C och högst tillfälligt inte mer än 28 °C (bil.3). Förvaltningen anser att man av den gjorda studien kan dra slutsatsen att den valda ventilationslösningen med enbart frånluft inte kommer att ge ett acceptabelt inomhusklimat. Enligt förvaltningens bedömning finns skäl att i sådana fall förse lägenheterna med möjligheter att kyla tilluften. Med en sådan lösning bedömer förvaltningen att energiåtgången blir högre och på så sätt utjämnar de fördelar vinterträdgården medför i form av en högre temperatur i tilluften under andra delar av året. Förvaltningen anser också att studien inte i tillräcklig omfattning tar hänsyn till framtida klimatförändringar och risken med att platsen med sin sydliga orientering och avsaknad av vegetationsskydd kommer att vara utsatt för betydligt högre temperaturer än vad studien utgår från. Enligt SMHI kan antalet dagar med minst 25°C vid år 2050 uppgå till ett trettiotal per år. Enligt en studie som gjorts vid Umeå universitet på uppdrag av Statens folkhälsoinstitut ökar dödligheten betydligt när medeltemperaturerna går över 22–23°C under minst två dygn. Förvaltningen vill erinra om att det under sommaren 2010 förekom flera dagar i följd med temperaturer runt 30°C.

Frågan om hur den relativa fuktigheten påverkas av glasskärmen och temperaturvariationerna har heller inte belysts i studien. Frågan om solskyddets påverkan på dagsljusförhållandena i lägenheterna belyses i tabell 3:2. Enligt förvaltningens bedömning uppfyller inga av föreslagna solskyddsalternativ för glasskärmen att dagsljusförhållandena i lägenheten blir acceptabla. Förvaltningen bedömer av ovanstående skäl att den föreslagna glasskärmen inte bör komma till utförande.

Energifrågan belyses inte i planförslaget

I stadsbyggnadskontorets planförslag görs ingen redovisning av byggnadernas energianvändning. Förvaltningen vill erinra om att kommunfullmäktige i stadens miljöprogram (2008 – 2011) infört kompletteringar som berör uppförande av nya byggnader på stadens mark, enligt ett beslut 2010-12-13 (p 33). Kompletteringen har gjorts i form av riktlinje om mål under kap. 7.2 som bl.a. innebär att energianvändningen per kvadratmeter för nybyggda lokaler och bostäder ska komma att motsvara

energianvändningen hos passivhus och på snar sikt även plushus. Planhandlingarna bör kompletteras med hur planförslaget tar hänsyn till fullmäktiges komplettering av miljöprogrammet.

Förvaltningen bedömer att luftföroreningssituationen inte är tillräckligt utredd .

Planbeskrivningen redovisar att nivåerna för partiklar (PM10) och kvävedioxid (NO₂) vid de föreslagna byggnaderna ligger under gällande miljö kvalitetsnormer. I fråga om hur den nya bebyggelsen påverkar luftföroreningshalterna på cykelbanan, redovisar planbeskrivningen att risken för att normen skulle överskridas där bedöms som liten. Som motiv för detta anges att vegetation i form av träd och buskar sparas mellan huset och cykelbanan.

Vid förvaltningens granskning av den utredning som bilagts planhandlingarna vill förvaltningen peka på att utredningen vad avser partiklar (PM10) utgår från en befintlig haltkarta från Luftvårdsförbundet i ABC-län (bil.4). Kartan ger enligt förvaltningens uppfattning en så grov bild av föroreningssituationen att det inte går att med större säkerhet dra tillräckligt säkra slutsatser om vilka halter som kan förekomma vid de nya byggnaderna. Inte heller om de nya byggnaderna kommer att försvåra utvädringen av föroreningarna på cykelbanan söder om byggnaderna. Vad gäller kvävedioxid (NO₂) så har halter beräknats med AIG/S. Det är en modell som inte längre uppdateras och som har ersatts av SIMAIR som på bättre sätt kan ta hänsyn till bebyggelse i beräkningarna. Det framgår inte vilka emissionsfaktorer och vilken fordonssammansättning som använts i beräkningarna. Det framgår heller inte för vilket år beräkningarna är utförda eller vilka värden som verkligen är beräknade eller skattade eller hur skattade värden tagits fram. Förvaltningen anser därför att det i den fortsatta planläggningen måste redovisas kvalitativt bättre spridningsberäkningar. Utgångspunkten bör vara beräkningsrutor med minst 25 x 25 meters upplösning för både (PM 10) och kvävedioxid (NO₂). Dessutom bör en modell användas som kan ta hänsyn till vilka effekter de nya byggnaderna får på luftföroreningssituationen. Beräkningarna bör visa vilka föroreningsnivåer som bedöms förekomma på cykelbanan söder om byggnaderna samt vid berörda byggnaders fasader mot E4:an. Detta är särskilt viktigt med avseende på att den östra byggnaden närmast E4 skall innehålla förskola med 4 avdelningar.

Cykling och gång bör främjas

Planbeskrivningen redovisar behovet av parkeringsplatser för bil. Förvaltningen föreslår att planen också skall redovisa antalet cykelplatser och säkra förvaringsplatser i det fortsatta planarbetet. Staden tillämpar som cykelparkeringsnorm minst 1,5 cykelplatser per lägenhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har inte underrättats om markföroreningarna

Enligt 10 kap 11 § miljöbalken skall den som innehar förorenad mark underrätta miljö- och hälsoskyddsnämnden om innehavet. Enligt 9 kap 6 § skall en anmälan med saneringsplan lämnas in till miljöförvaltningen senast sex veckor innan markarbeten påbörjas. Till miljö- och hälsoskyddsnämnden har hittills inte inkommit upplysning om innehav av den förorenade marken. Förvaltningen förutsätter att markägaren kommer att lämna in sådan upplysning.

Slut

Bilagor

1. Planbeskrivning
2. Förstudie - Klimat Vinterträdgård
3. Utdrag ur Socialstyrelsens allmänna råd om Termiskt inomhusklimat
4. Bullerutredning och luftkvalitetsbedömning